

ВАРГОЛЫ

Жышчэвінкі

1.

Ёсць у нашых людзей такая звычка: казаць, папаўняючы гардэроб новым касцюмам, або, як у выпадку з жанчынамі, яшчэ і сукенкай ці модным жакеткікам (пералічваць рэчы можна доўга): «Гэта на выхад». Маецца на ўвазе — на выхад у госці, у тэатр ці проста ў горад. На людзі, адным словам. А калі такі выхад не надарыцца — што тады, касцюм той так і правісіць, ніводнага разу не апрануты, акрамя, вядома, таго, што быў падчас прымеркі на табе?

«На выхад» — пагадзіцеся, нешта ёсць у гэтых простых на першы погляд словах тое, што падкрэслівае нашу ашчаднасць, беражлівасць і...значнасць. Бачыце, у мяне новы касцюм, так што, спадарства, дазвольце на вас паглядзець і сябе паказаць. Урачыстасць моманту прысутнічае, пагадзіцеся, і ад гэтага нікуды не дзенешся.

Гадоў колькі назад мая вясковая суседка цётка Ганна адзначыла сямідзесяцігоддзе. Сабраліся дзеці, павіншавалі маці, шчодра адорылі зусім не таннымі падарункамі. Старая потым хвалілася суседкам, якія адразу ж збегліся на другі дзень, каб паглядзець, на што варты яе дзеці — ці не скупыя? Паказваючы падарункі, імянінніца каменціравала:

— Гэтую квятастую хустку Надзя прывезла. Прыгожа я ж, праўда? Туфелькі — ад Мішы. Мякенькія, лёгенькія. Хоць у танец пускайся. У-ух! Спадніцу Марусяка прывезла. Новенькая, яшчэ нават з этыкеткай была, я сама адарвала. Мож, думала дзеўка, малая будзе, то прадала б каму. Дзякуй дзецям, не забыліся. Цяпер у мяне ёсць усё на выхад...

Ніхто не прыгадае, ці апранула хоць раз тыя падарункі сваіх дзяцей суседка. Мабыць, не. Мабыць, не было куды ёй выйсці ў такім вольным прыгожым ўбранні, у якім хацелі бачыць старую дзеці. Ды і куды прыгожа апранешся тут, у вёсцы? У хлеў да каровы? У краму хіба, калі хлеб прывозяць? Але ж засмяюць: ты куды гэта, скажучь, Ганна, вырадзілася? Але добра запомнілі жанчыны-суседкі: калі хавалі Ганну, усё, чым яна хвалілася, было на ёй. І хустка, і туфелькі, і спаднічка...

То быў яе выхад. Апошні. Дачакалася...

2.

Пра сваіх суседзяў — галубоў — вядучы майстра сцэны Гомельскага абласнога драматычнага тэатра Аляксандр Лаўрыновіч можа раскажваць доўга.

— Ледзь толькі адчыню акно, яны тут як тут, — гаворыць ён. — І што цікава, бышчам і не відаць іх перад гэтым... Значыць, сочаць за маім акном. Так атрымліваецца. А бывае апісваюць кругі над скрыжаваннем вуліцы Сялянскай і праспектам Леніна, паблізу ад майго дома, я бачу гэта, але не паказваюся. Потым мне робіцца шкада птушак, і я заяўляю пра сябе. Чым кармлю? Побач жа гарадскі рынак, хаджу колькі разоў на месяц з торбачкай, купляю зерне — у асноўным, проса. Проса яны любяць. Нічога, не пабяднеем мы з Люсяй (Людміла Корхава, народная артыстка Беларусі), няхай сілкуюцца. Асабліва стараюся падтры-

маць іх узімку, калі карміцца галубам няпроста. Нясу выдаткі я толькі ў адным, калі гэта можна назваць так: часцей, чым трэба, мыю падаконнік. А ён жа ў мяне вунь які — з казырком на ўсю кватэру. Затое, калі іду з рэпетыцыі, траха стомлены, бывае, ды і не ў лепшым настроі, а варта паглядзець на птушак, якія, здалёк запрыкмеціўшы мяне, табуняцца каля акна, — настрой адразу робіцца добрым. Жывыя ж істоты мы, што ты хочаш: і яны, як і чалавек, ведаюць, дзе ласка, пяшчота і дабрыва, а дзе — жорсткасць, нахабства, абьякавасць...

У той дзень мы разам убачылі галубоў — якраз Аляксандр падыходзіў да свайго дома, туды ж падляталі і птушкі.

— Чакаюць, — з нейкай непрыхаванай годнасцю кіўнуў Аляксандр Сафронавіч і падаў руку на развітанне: яго чакалі галубы.

І ён заспяшаўся да іх.

3.

Лідзія Восіпаўна жыве з дачкой Таццянай, муж пакінуў іх даўно, упадабаў іншую жанчыну, і таму ўвесь галоўны клопат па выхаванню дзяўчынкі лёг на плечы маці. Тая і старалася, як магла: заўсёды апранала Танюшу так, каб выглядала не горш, чым і ў поўных сем'ях, а мо яшчэ лепш. Пакуль жылі старыя, не забываліся пра ўнучку і яны. Асабліва спатрэбілася іх дапамога, калі Таццяна вырасла і паступіла на факультэт замежных моў мясцовага ўніверсітэта. Тут трэба адзначыць, што замежныя мовы Таццяне даваліся лёгка, і ўжо на пятым курсе яна свабодна валодала англійскай і французскай мовамі. Папрацавала пасля заканчэння вучобы некалькі месяцаў у школе, а потым уладкавалася — і трэба адзначыць, без асаблівых праблем — у турыстычную фірму гідам.

Здавалася б, толькі і радавацца маці, а яна бядуе, скажа іншы раз то адной сяброўцы, то другой:

— Засядзелася ў дзеўках мая Танька. Не ведаю нат, ёсць у яе хто ці не. Толькі спытаю пра гэта, а яна адразу: «Ай, адстань, мама!» Калі ж размаўляе па таму скайпу са сваімі жаніхамі не па-нашаму, а я нічога не разумею. Вывучыла на сваю галаву!..

4.

У цудоўным апавяданні Міхася Стральцова «На чацвёртым годзе вайны» ёсць наступныя радкі: «Бабуля — высахлая, з учарнелым ад работы і старасці тварам — адсцябала матузаімі малага ўнука за тое, што паабшчэпваў, не дачакаўшыся вячэры, акрайчык ашеслівага, спечанага з бульбы і ячменных шароек хлеба».

Не помню ўжо добра, чым адсцябала і мяне бабуля Пелагея, калі я нейкім чынам сцібрыў перад яе пільным вокам акраец хлеба і вынес яго за вугал хаты, дзе мяне ўжо чакаў Васька Мурашоў, трохі старэйшы за мяне хлопца. Вось такі час быў: кожная крошка бралася ў сям'і на ўлік, іначай, магчыма, і не выжылі б. Скажы сёння пра гэта сваім сынам ці ўнукам — хіба павераць! А так было.

Не ведаю, помніў пра той выпадак Васька Мурашоў, неяк я пра гэта не пытаўся, а сёння — позна: няма ўжо яго на гэтым свеце.

Не ўсе ваенныя і пасляваенныя хлопцы пражылі доўга, на вялікі жаль ім, мусіць, у свой час не хапіла тых самых хлебных крошак, за якія адсцябала бабуля свайго ўнука ў апавяданні Міхася Стральцова, за што і я атрымаў ад свайго трапачка. Не хапіла — каб набрацца моцы, зрабіць трывалы жыццёвы падмурак.

Тады ж, у пасляваенны час, у вёсках нарадзілася і слова «варголь». Падзяліце яго на два — на назоўнік «вар» і прыметнік «голы». Цудоўнае на першы погляд слова, прыгожае, толькі, пагадзіцеся, аддае нішчымніцай...

5.

Сем год, пражытых у Ашхабадзе, не выкросліш з жыцця. Многое засталось ў памяці, і, пэўна, надоўга. На той час існаваў СССР, а першым сакратаром ЦК Туркменістана быў Мухамедназар Гапуравіч Гапураў. Высокі, падцягнуты, заўсёды педантычны, разважлівы. Я добра яго ведаў па шматлікіх здымках у газетах і дзякуючы тэлебачанню, а таксама бачыў на трыбуне, калі ў Ашхабадзе, як і паўсюдна, шырока і ўрачыста адзначалася гадавіна Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, я чаканіў крок у афіцэрскай калоне і касіў адным вокам на кіраўніка рэспублікі...

Некалькі год назад я пабываў у сталіцы сонечнага Туркменістана, прайшоўся на зацененых вуліцах горада. На адной з іх сустрэў старога туркмена, ён натаропка ішоў насустрач, быў у карычневым касцюме і такога ж колеру капялюшы. І тут я аслупянеў у прамым сэнсе гэтага слова — насустрач мне ішоў ні хто-небудзь, а сам Гапураў. Я не разгубіўся — павітаўся. Ён адказаў, змерыў мяне уважлівым позіркам, і можа б адразу пакročыў далей, калі б не мая настырнасць: «Прабачце, вы не Гапураў?» — «Так, я. А хто вы?»

Усяго некалькі хвілін мы пагаманілі, але я паспеў расказаць яму пра Беларусь і крышачку пра сябе, пацікавіўся, чым займаецца зараз вядомы ў рэспубліцы і, перакананы, далека за яе межамі пенсіянер, і развіталіся. Найбольш запомнілася мне тое, што ён вельмі цёпла адазваўся пра Беларусь і беларусаў. Быў шчыры і я, бо туды, дзе табе было некалі кепска і няўтульна, не вяртаюцца...

6.

Самыя розныя выпадкі здараюцца ў дарозе. Самыя розныя...

Калі быў вучнем Ісканскай васьмігодкі, то ў Быхаўскай раённай газеце «Маяк Прыдняпроў'я» прачытаў вельмі кароткую нататку, але запамніў яе на ўсё жыццё. Называлася яна «Чалавек — чалавеку». І была вось аб чым. Аўтобус падыходзіў да прыпынку «Вараніно», а якраз у гэты час ад «Вараніно» адышоў рэйсавы на Магілёў.

— Ай-я-яй! Якую б адну хвіліну — і я б паспела! — захвалявалася адна з пасажырак. — А ў мяне ж другая змена на фабрыцы — могу спазніцца. Што ж зрабіць, а? У маці была, бульбу ёй выкапала. Усё роўна дзве баразны засталіся, магла б раней выбрацца. Ці не дурніца, а? — Жанчына кідала кароткія позіркы на людзей, нібыта шукала ў іх не толькі дапамогі, але і спагады: — Ай-я-яй!...

Вадзіцель раптам павярнуўся тварам да пасажыраў:

— Ну што, выручым жанчыну?

— Канечне! — амаль адзінагалосна адказалі тыя.

І вадзіцель дабавіў «газу», хоць яму і трэба было рабіць паваротку налева, плюс яшчэ падміргнуў фарами колькі разоў, і неўзабаве ён заехаў наперад магілёўскаму аўтобусу, і жанчына спакойна перасела на яго...

Гэтай жа гісторыі быў сведкам я сам. І няхай яна крышачку з «перчыкам», аднак выхадка вадзіцеля амаль усім спадабалася, той-сёй нават запляскаў у далоні. На заднім сядзенні двое мужчы рашылі выпіць па сто грамаў. За сустрэчу, відаць. Адкаркавалі бутэльку, а ў ашклянку наліць не атрымліваецца — дарогі тады былі яшчэ не так выштукаваны добра-гладка: расплэскваюцца кроплі, як ты не старайся.

Раптам аўтобус сцішыў ход, а потым і зусім спыніўся. Вадзіцель, паглядаючы ў свае люстэрка, у якім бачыў выпівох, і сказаў ім даволі карэктна, хоць і гучна:

— Выпіце, мужыкі, а то паразліваеце!..

Я таксама, здаецца, паапладыраваў шаферу — за клопат пра сваіх пасажыраў... Ды і народ ён крышачку павесяліў. А лішніх усмешак на тварах у людзей не бывае...

7.

Мой сусед Іван Сямёнавіч пражыў доўгае жыццё. І наогул ён быў чалавек цікавы. Але запомніўся мне ён не тым, што сам мог змайстраваць табурэт альбо вырасціць на дачным участку кавуны, мала чым уступаючыя азіяцкім ці астраханскім на смак. У яго быў старэнькі «Масквіч», на якім ён ездзіў ўсё жыццё не маючы правоў. Я папытаў неяк у Івана Сямёнавіча: як гэта табе, дружа, так удалося? Але ён бажыцца, што нават ніводнага разу супрацоўнік ДАІ яго не спыніў. Чаму такое магло адбыцца, растлумачвае проста: «Па-першае, у мяне ж быў адзін маршрут: дом — дача. І нікуды больш не звачваў. Ні на метр. Я ж і машыну набыў спецыяльна для таго, толькі каб на дачу ездзіць: туды нешта адвезці, адтуль прывезці. Ну, а па-другое, я ездзіў па сваім маршруце заўсёды у адзін і той жа час — калі была перазменка ў даішнікаў. Я добра вывучыў іх распарадак, і гэта спрацоўвала.

Яшчэ ў савецкі час прыехаў Іван Сямёнавіч да мяне пагасцяваць, і паколькі аўтаамадар, то папрасіў, каб паказаў яму краму, дзе прадаюцца аўтазапчасткі. Павёў. Ён там пахадзіў-пахадзіў, выйшаў на ганак і заявіў:

— У мяне ў гаражы больш запчастак, чым у гэтай краме!

Як бы мне хацелася сёння паказаць яму хоць адну з існуючых у горадзе аўтаграм! Але нічога не паробіш — такі час быў. Мой сват застаўся ў ім.

8.

Сцяпан Сцяпанавіч год колькі назад адпачываў у адным з санаторыяў Беларусі. За адным сталом з ім сядзелі тры жанчыны. Адну з іх запомніў ці не на ўсё жыццё: гарадская, з выгляду так нічога і заўсёды знойдзе што сказаць, параіць. Паколькі ў тым санаторыі адпачывалі ў асноўным людзі паважанага веку, то і суседцы па стале Сцяпана Сцяпанавіча а было год пад семдзесят — не меней. Яна мала расказвала пра сябе, больш пра дзяцей і ўнукаў: якія яны ў яе малайцы — вы толькі б ведалі! Ну, а хто ў нас пра сваіх дзяцей на людзях будзе абы што казаць, плявузгаць. Справа вядомая.

Кожны раз, падсілкаваўшыся ў сталойцы, яна несла з сабой у нумар што-небудзь з жыв: гэта — коціку, гэта — сабачку, гэта — суседцы, бо захварэла, яна прасіла, а за якім сталом сядзіць, успомніць не можа. «Ад сябе адрываю». І так з дня ў дзень.

Ад'язджала тая гарадская краля на дзень раней тэрміну, надзвычай паспешліва, а рэчы да аўтобуса папрасіла памагчы аднесці двух астатніх суседак па стале Сцяпана Сцяпанавіча. Прышоўшы на вячэру, тыя не пераставалі здзіўляцца: а што гэта яна павезла ў сваіх торбах, бо тыя ледзьве дапёрлі ўтрох? Ніяк цагліны якія! Ну такія ўжо цяжкія!..

Сцяпан Сцяпанавіч часта ўспамінае пра той выпадак з цяжкімі торбамі і шкадуе, што іншы раз «добрая мысля прыходзіць апасля». Хоць, мусіць жа, жанчыны і самі здагадаліся аб усім ды не хацелі яму гаварыць?.. Бо сапраўды ж — ніводнага разу яны не бачылі, каб тая кабета прынесла хоць нешта з узятага посуду назад у сталойку.

Снежань, 2015